

Vurderinger rundt rammen fra mellomoppgjøret 2025

31. mars 2025

Bakgrunn

Frontfagsmodellen er bærebjelken i den norske lønnsdannelsen. I henhold til Holden IV-utvalget (2023) skal lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet være normgivende for lønnsveksten i resten av økonomien. Derfor ble det i Holden III-utvalget (2013) enighet om at NHO, i forståelse med LO, burde "angi en troverdig ramme for den samlede årslønnsveksten i industrien".

Ved tidspunktet for en forhandlingsløsning i frontfaget er overheng og tariff tillegg kjente størrelser, mens årets lønns glidning er ukjent. Lønns glidningen favner all lønnsvekst utover tariff tilleggene. Foruten bidrag fra lokale forhandlinger, innebærer det også bidrag fra blant annet endringer i uttelling fra garantiordninger, akkord og uregelmessige tillegg og sammensetningseffekter.

Realisert årslønnsvekst i industrien i NHO-området har i de elleve årene etter Holden III-utvalget i 2013 vært 3,2 prosent i gjennomsnitt, identisk med gjennomsnittlig rammeanslag. I det enkelte år har avviket i gjennomsnitt utgjort 0,2 prosentpoeng, med om lag like mange over- og undervurderinger.

Den økonomiske situasjonen og utsiktene

OECD og IMF's anslår aktivitetsveksten hos Norges handelspartnere til 1,9 prosent i år, som er noe svakere enn i tiåret før pandemien. Veksten ventes å bli klart høyere i USA enn i euro-området. Geopolitisk uro og handelsspenninger trekker isolert sett vekstutsiktene ned, mens økte forsvarsinvesteringer virker motsatt.

Som et ledd i sin "America First"-politikk har Trump økt de amerikanske importtollene på utenlandske varer, deriblant fra Canada, Mexico og Kina, samt på stål og aluminium. Omfanget av tolltrusler er imidlertid større, og inkluderer toll på varer fra EU, biler, databrikker m.m. Uvissheten om toll, omfang og varighet har skapt uforutsigbarhet om rammebetingelsene for internasjonal handel og økt den handelspolitiske usikkerheten. Både økte handelsbarrierer og større usikkerhet vil isolert sett gi lavere økonomisk aktivitet. Hvor sterke virkningene blir, vil avhenge av hvor høye tollsatsene blir, hvor lenge de får virke, men også av hva som skjer med valutakursene, eventuelle budsjettmessige eller pengepolitiske tiltak, samt i hvilken grad bedriftene evner å tilpasse seg, til nye produkter, markeder og produksjonssteder.

I fjor var samlet lønnsvekst i de største forhandlingsområdene i hele økonomien 5,2 prosent, mens konsumprisene steg med 3,1 prosent, slik at reallønnen i forhandlingsområdene økte med 2,0 prosent. I år anslår TBU en konsumprisvekst på 2,7 prosent. Styringsrenten har vært holdt på 4,5 prosent siden desember 2023. I mars indikerte Norges Bank at styringsrenten vil senkes til 4 prosent innen utgangen av 2025.

Renteøkningene i 2021-23 rammet boliggetterspørsel og -bygging. Boliginvesteringene falt med drøyt 19 prosent i fjor, etter 18 prosent fall året før. I løpet av tre år er boligigangsettingen nær halvert. Ved utgangen av 2024 var boligarealet under bygging på sitt laveste siden 2009. Det er ulikt syn på når boliginvesteringene vil vokse igjen, og hvor sterk veksten blir. Det er likevel ventet at boliginvesteringene som årsgjennomsnitt blir lavere i år enn i fjor.

Målt ved personsyssetningen pluss antall ledige stillinger flatet etterspørselen etter arbeidskraft ut i fjor. Mens antall sysselsatte steg med 0,6 prosent, vokste utførte timeverk 0,2 prosent. I år anslås sysselsettingen å øke med om lag 0,4 – 0,8 prosent. AKU-arbeidsledigheten økte fra 3,6 prosent i 2023 til 4,0 prosent i fjor, men månedstall viser at arbeidsledigheten var stabil gjennom 2024 og i starten av 2025. Det ventes at arbeidsledigheten vil være stabil fremover.

Aktiviteten ventes å ta seg opp i norsk økonomi i år. Anslått fastlandsvekst varierer fra 1,2 – 2,0 prosent. Økt kjøpekraft, lavere rente og et arbeidsmarked med uendret arbeidsledighet vil støtte opp

under et forbruksledet aktivitetsoppsving i år. Oljeinvesteringene ventes å øke ytterligere noe i år, om enn i et mindre tempo enn de to siste årene, og vil holde aktiviteten oppe i leverandørindustrien. En fortsatt relativt svak krone og et mildt oppsving hos våre handelspartnere vil samtidig gi et løft i eksporten. I tillegg vil ekspansiv budsjettpolitikk øke offentlig etterspørsel de neste årene.

Nærmere om situasjonen og utsikter for industrien

Lønnsdannelsen har et ansvar for å bidra til at industriens konkurranseevne er tilstrekkelig god, og bidra til å sikre bedrifter og arbeidsplasser. På inntektssiden steg produktiviteten i industrien, målt ved bruttoproduktet per timeverk, med 1,2 prosent i fjor. Prisene på industriens bruttoprodukt steg med 2,5 prosent. I perioden 2014-2023 steg prisene i industrien i gjennomsnitt med 4,3 prosent årlig, mens den gjennomsnittlige årlige produktivitetsveksten var 0,5 prosent, 1,6 prosentpoeng lavere enn hos handelspartnerne.

På kostnadssiden ble norsk industris konkurranseevne i 2024 styrket med 0,3 prosent målt mot handelspartnerne i EU og Storbritannia. Kronesvekkelsen bidro til å styrke konkurranseevnen med 1,3 prosentpoeng, mens høyere vekst i arbeidskraftkostnadene per time i Norge enn blant disse handelspartnerne bidro i motsatt retning. Industriens effektive kronkurs har hittil i år vært 0,8 prosent svakere enn gjennomsnittet for fjoråret, mens kursen i mars har vært 1,0 prosent sterkere enn i februar. Lønnskostnadsveksten per sysselsatt i hele økonomien hos våre handelspartnere er anslått til 3,6 prosent i år, mot 4,5 prosent i fjor.

Industriaktiviteten økte med 1,7 prosent i 2024, særlig drevet av leverandørindustrien som følge av økte oljeinvesteringer. I fjerde kvartal falt imidlertid aktiviteten med 0,5 prosent. Eksporten av industrivarer økte med 2,0 prosent i fjor. Ifølge SSBs konjunkturbarometer steg industriens ordretilgang fra eksportmarkedet fra høsten 2023, men falt noe i fjerde kvartal i fjor. Industribedriftene venter økt ordretilgang i første kvartal. Vanligvis har den faktiske økningen blitt noe svakere enn den ventede, men selv hensyntatt dette peker barometeret mot oppgang i første kvartal, som isolert sett peker mot økt produksjon for eksport i første kvartal. Kapasitetsutnyttningen i industrien er fremdeles så vidt under det historiske gjennomsnittet.

Industriens driftsresultat var på 76 mrd. kroner i 2024 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall, om lag uendret i nominelle kroner fra året før. Dette tilsvarer 28 prosent av industriens verdiskaping, målt med faktorinntekten. Motsvarende er lønnskostnadens andel av 72 prosent. Lønnskostnadsandelen i industrien varierer som følge av konjunkturbevegelser, men har likevel vært rimelig stabil over tid. Nå ligger lønnsandelen 9 prosentpoeng under gjennomsnittet fra 1970, og driftsresultatet tilsvarende over.

Det er store forskjeller i lønnsandelene mellom de ulike industrinæringene både i nivå og over tid, og over konjunktorene. Mens råvarebasert industri og øvrige industrinæringene trekker lønnskostnadsandelen ned, har verkstedsdelen av industrien lenge hatt en relativt høy lønnskostnadsandel. De siste årene har denne falt.

Rammeanslag

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, anslås årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området til 4,4 prosent i 2025. Av dette bidrar overhenget med 1,6 prosentpoeng for industriarbeidere og 1,9 prosentpoeng for industrifunksjonærer. For industriarbeidere i NHO-området er bidraget fra tariff tilleggene beregnet til 1,3 prosentpoeng. Resterende bidrag til årslønnsveksten i industrien som helhet er anslått lønnsglidning.

Anslått bidrag fra glidningen uttrykker et gjennomsnitt, som verken skal være et gulv eller tak for lokale forhandlinger.

Lokale lønnsforhandlinger skal være reelle og baseres på de fire kriterier, det vil si bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurranseevne.

Det er viktig at andre forhandlingsområder, samt lønnsutviklingen for ledere og funksjonærer, tilpasser seg den rammen som enigheten i frontfaget innebærer.